

# Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

## De invloed van overmacht op het verschuldigd zijn van liggeld in zake rivierbevrachting

Onlangs werd in het Rechtskundig Weekblad een interessante gedachtenwisseling gevoerd over het juridisch karakter van het liggeld in zake rivierbevrachting en, in dit verband, met de invloed van overmacht op het verschuldigd zijn van het liggeld.

De onvoorziene gebeurtenissen van de laatste jaren hebben de vroeger heersende regelmaat verstoord en de overeenkomsten ten gunste van de ene of de andere der contracterende partijen, al naargelang van het intredende voorval, beïnvloed.

Onze vroegere confrère, Mr Gotzen, die het eerst van leer is getrokken, heeft in een goed gebouwde juridische bijdrage willen bewijzen, dat het geval van overmacht niet onder toepassing valt van artikel 22 van de wet van 5 Mei 1936, ofschoon op eerste zicht de tekst van dit artikel voor zijn thesis niet gunstig schijnt. Hij beroept zich hiervoor op de Franse rechtsleer en rechtspraak, die naar zijn mening dit artikel hebben ingegeven en die aan het liggeld hetzelfde contractueel karakter verlenen als aan de overeengekomen vergoeding voor de laad- en lostijd. Zich daarop steunende, komt hij dan ook tot het besluit, dat door de overmacht, die bij wederkerige overeenkomsten altijd uitwerking heeft, en door de betreffende wettekst niet expliciet werd uitgesloten, het liggeld eventueel kan verloren gaan.

Onze eminente confrère, Mr C. Smeesters, heeft in een repliek, die niet van gevoel ontdaan is, de toestand van de schipper, zoals die in menigvuldige vergaderingen en congressen werd bepaald, verdedigd. De schipper heeft steeds recht — aldus de strekking van zijn betoog — op de betaling van liggeld, welke ook de gebeurtenissen zijn, die de belading of het lossen vertragen. Artikel 22 van de wet van 5 Mei 1936 heeft alleen het schadevergoedingskarakter van het liggeld, verschuldigd door de in verzuim zijnde inlader, bevestigd. Het verzuim moet niet meer worden vastgesteld, vermits het lig-

geld voortaan van rechtswege, na het verstrijken van de laad- en lostijd, verschuldigd is.

Wie van beiden heeft gelijk? Of hebben zij slechts ieder gedeeltelijk ongelijk?

Het zou mijnerzijds ongetwijfeld verwaand zijn in het debat te willen beslissen. De aanzienlijke praktische betekenis van het probleem wettigt evenwel de belangstelling van eenieder, en het is in die geest, dat de lezer de hiernavolgende beschouwingen aanvaarde, waarvan uiteindelijk wellicht de enige verdienste zal zijn, te hebben gewezen op het nut de irrationele scheiding tussen de beginselen van het zee- en binnenvaartrecht en die van het burgerlijk recht — die door sommige leerstellingen te pas en te onpas wordt verdedigd — te helpen overbruggen.

\* \* \*

I. — Onderzoeken wij in de eerste plaats het vraagstuk met betrekking tot de inlader en de schipper.

Het lijkt geen twijfel, dat artikel 22 van de wet van 5 Mei 1936 het recht van de schipper op liggeld heeft willen vereenvoudigen en stabiliseren zonder echter het juridisch karakter van dit liggeld te bepalen. Een bewijs hiervan vindt men juist in de door beide auteurs verdedigde diametraal tegenovergestelde opvattingen en die blijkbaar aan de hand van een onnauwkeurig geformuleerde juridische tekst niet te verzoenen zijn.

Wanneer men deze standpunten evenwel nader beschouwt, rijst de vraag, of de oplossing niet gevonden wordt door een beroep op de algemene beginselen van het recht en of door de toepassing van deze beginselen het bestaan zelf van dit artikel 11 niet betwistbaar wordt, tenminste voor wat aangaat de betrekkingen tussen inlader en schipper.

Welk soort contract is de overeenkomst van ver-

voer per binnenschip en welke wederkerige rechten en verplichtingen doet zij voor de inlader en de schipper ontstaan? De schipper verplicht zich, d.w.z. gaat de *verbintenis* aan, in de juridische betekenis van het woord, zijn schip gedurende een zeker aantal dagen (laadtijd) ter beschikking van de inlader te stellen en het vervoer van de geladen goederen te verrichten. Deze overeenkomst heeft derhalve een gemengd karakter: eensdeels huur (hoofdzake-lijk huur, zegt de Franse rechtsleer) en anderdeels prestatie van diensten. Het is niet nodig, zoals later zal blijken, een van deze elementen als het doorslaggevende aan te wijzen. Het *recht* van de schipper bestaat, langs de andere kant, in het ontvangen der vracht, prijs van het vervoer en tegenprestatie van de inlader. De *verbintenis* van de inlader zijnerzijds is de vracht te betalen, zijn *recht* het schip, dat zijn koopwaar zal ontvangen, te gebruiken en het vervoer daarvan te bekomen.

Deze onderscheiding is essentieel; de inlader heeft niet de *verbintenis*, in de rechtskundige betekenis daarvan en d.w.z. kunnende aanleiding geven tot gedwongen executie of tot betaling van schadevergoeding (B. W., artikelen 1144 en 1147), het schip te beladen; het is zijn *recht*, recht, dat hij door de betaling van de vracht verwerft, en al dan niet kan uitoefenen. Hetzelfde geldt in dit verband voor de schipper, die vrij blijft — zuivere hypothese natuurlijk — zijn recht, bestaande in het ontvangen van de prijs van het vervoer, uit te oefenen.

Kan men zich verbeelden, dat de maatschappij van spoorwegen een reiziger, die zijn spoorkaart betaald heeft, in rechte zou dwingen de reis te ondernemen? Is een vonnis denkbaar, waarbij de inlader veroordeeld wordt, de belading te verrichten, of de schipper gemachtigd wordt, tegen de wil in van de inlader, en bij toepassing van artikel 1144 B.W. de koopwaar in te schepen? Vanzelfsprekend niet, vermits, indien men een schuldenaar kan dwingen zijn *verbintenis* na te komen, met een schuldeiser niet kan verplichten zijn recht uit te oefenen.

Wordt de toestand van de inlader aldus niet op impliciete wijze door de wet van 5 Mei 1936, meer in het bijzonder door de artikelen 22, 26 en 27, bepaald? Nergens immers spreekt de wet van de *verbintenis* van de inlader de belading te verrichten. Integendeel, artikel 27 stipuleert de *verbintenis* de *gehele* vracht te betalen — niet als schadevergoeding na ingebrekestelling — wanneer de inlader de in het bevrachtingscontract vermelde hoeveelheid goederen niet heeft geladen, d.w.z. wanneer de schuldeiser-inlader geen gebruik heeft gemaakt van zijn recht.

Onderzoeken wij thans met behulp van deze beginselen, het karakter van het liggeld. De *verbintenis* van de schipper bestaat, zoals wij zagen, o.m. in het ter beschikking stellen aan de inlader van het schip, met het oog op de inlading van de te vervoeren koopwaren, en zulks gedurende een aantal normaal vereiste dagen (laadtijd). Hier hebben wij met het « locatieve aspect » van het vervoercontract te doen. Na het verstrijken van deze termijn beginnen de « ligdagen » te lopen. Wat zijn zij?

En eerst en vooral, welke is na het verstrijken van de laadtijd, de toestand van de partijen in

rechte? De *verbintenis* van de schipper werd nagekomen. Van de andere kant is, door het verstrijken van de laadtijd, het recht van de inlader uitgeput. *Stricto jure* kan de schipper de reis met een onvolledige lading voortzetten en de gehele vracht opvorderen. Het recht gaat inderdaad teniet voor rekening van wie het bezit. De rechtspreuk: « *res perit emptori* » in zijn verschillende formuleringen, is slechts een toepassing van dit beginsel op een ander gebied. Wanneer de inlader slechts ten dele van zijn recht gebruik maakt, ondergaat hij daarvan de gevolgen en blijft hij schuldenaar van zijn *verbintenis*: de betaling van de vracht.

Alles wel beschouwd, zegt artikel 27 van de wet van 5 Mei 1936 niets anders.

\* \* \*

Hoe kan er derhalve sprake zijn van een « ingebrekestelling » van de inlader, door artikel 22, niet aldus maar « betekening » genoemd, ingebrekestelling, die door deze wetsbepaling ten gunste van de schipper zou zijn afgeschaft.

De ingebrekestelling wordt tot de schuldenaar gericht. Zoals reeds gezegd, bestaat er evenwel geen verplichting van de inlader om te beladen; het is zijn recht. Welnu, men sommeert niet iemand ter uitoefening van zijn recht.

Welke betekenis en welke reden van bestaan kan derhalve een aan de inlader gerichte « ingebrekestelling » hebben? In rechte, geen enkele. In feite kan het slechts een eenvoudige verwittiging aan de inlader zijn om hem mede te delen, dat de termijn van de laadtijd verstreken is. Is het niet aldus, dat de wetgever van artikel 22 het impliciete verstaan heeft, wanneer hij de overbodigheid vaststelt, niet van een ingebrekestelling — term, die een wettelijke zin en strekking heeft — maar van een eenvoudige « betekening »? Na het verstrijken van de termijn van de laadtijd is de toestand in rechte duidelijk. De schipper is zijn *verbintenis* nagekomen en t.a.v. de inlader is het geen *verbintenis*, die ontstaat, maar een recht, dat teniet gaat.

Het is vanzelfsprekend, dat partijen deze strikt juridische oplossing niet op het oog hebben gehad. Integendeel, de inlader gaat voort met de belading en de schipper met het schip ter beschikking te houden. Bij gemeenschappelijk accoord (accoord, weermide in werkelijkheid bij de totstandkoming van het contract al werd rekening gehouden, vermits de partijen een overschrijding van de laadtijd konden voorzien) wordt de overeenkomst tijdens de ligdagen verlengd — hetgeen blijkt uit de er aan gegeven uitvoering — terwijl de prijs alleen de door de wet opgelegde wijziging ondergaat. Wanneer de ligdagen de contractuele verlenging zijn van het recht van de inlader en van de *verbintenis* van de schipper, kan zulks niets anders betekenen dan dat zij deel hebben in de aard zelf van de vervoerovereenkomst. Hier kan ook de Franse rechtsleer en rechtspraak worden bijgetreden, ofschoon sommige auteurs, naar onze mening ten onrechte, een te vergaande assimilatie van het vervoer — met het huurcontract voorstaan, en de stilzwijgende wederinhuring uit het oog schijnen te verliezen, die alleen aanvaardbaar is, vermits de schipper het meester-

schap over het schip behoudt, hetgeen de inbezitting zonder recht noch titel uitsluit. Laad- en ligtijd zijn derhalve van dezelfde juridische aard, zij zijn geïncorporeerd in het contract, waarvan zij het juridische aanschrijven verkrijgen. Een impliciet bewijs daarvan ligt in het verschillende regime, dat de wet heeft ingesteld voor de laad- en ligtijd eensdeels en anderdeels voor de overligdagen (artikel 26). Voor het doen lopen van de overligdagen vereist zij een ingebrekestelling. Zij schijnt derhalve te willen aanduiden, dat met het verstrijken van de laad- en ligtijd, de veronderstelde contractuele wil van partijen is uitgeput en dat voortaan hun latere verbintenissen slechts door een ingebrekestelling zullen beheerst worden. Ten aanzien van de tekst van artikel 22 van de wet van 5 Mei 1936 kan men aannemen, dat de wetgever zich beperkt heeft tot het enregistreren van een feitelijk gewenst resultaat en de vraag in rechte onopgelost heeft gelaten.

Welke werking heeft, in deze voorwaarden, de overmacht op de verbintenissen van partijen ter zake van de ligdagen? Wanneer zij van contractuele aard zijn, is artikel 1148 B.W., behoudens uitdrukkelijke afwijking, toepasselijk. Maar de vraag kan gesteld worden, of deze zienswijze voor de inlader nuttig is en of zij het verhoopte resultaat heeft. De overmacht heeft voor gevolg de schuldenaar van zijn verbintenis te ontheffen. Teneinde te kunnen bepalen aan wie het intreden van de overmacht tot voordeel zal strekken, hoeft in de eerste plaats te worden onderscheiden op wie de verbintenis rust, die door het onvoorziene voorval getroffen wordt.

Zoals wij hebben gezien, heeft de inlader — en dit is volgens onze mening de vergissing van Mr. Gotzen — geenszins een verbintenis tot belading. Hij bezit de mogelijkheid daartoe; hij heeft slechts de verbintenis tot betaling der vracht. Indien de overmacht de oorzaak is van een vertraging bij het inladen, zal zij hem niet tot voordeel kunnen strekken, maar het tegenovergestelde geldt voor de schipper t.a.v. het ter beschikking stellen van het schip en de reis, die verbintenissen te zijnen laste zijn.

Geven wij een tweetal voorbeelden.

Uit oorzaak van een bombardement heeft de schipper niet kunnen aanleggen of zijn schip wordt door een overheidsmaatregel aangehouden of opgeëist. Vermits de nakoming van zijn verbintenis door een geval van overmacht verhinderd werd, werkt artikel 1148 B.W. in zijn voordeel.

Een staking breekt uit, waardoor de inlading van de koopwaar vertraagd en de inlader verhinderd wordt zijn recht uit te oefenen; of nog, een bom vernietigt de stapelhuizen, waarin de ter inscheping gereed liggende goederen zich bevinden. De ligdagen lopen. Is artikel 1148 B.W. hier toepasselijk?

De inlader, in de gehele of gedeeltelijke, tijdelijke of blijvende onmogelijkheid om zijn recht uit te oefenen, ziet dit teniet gaan en dit verlies blijft voor zijn rekening. Onderstellen wij, dat de schipper, tot op het ogenblik dat met de belading herbegonnen wordt, zijn schip ter beschikking van de inlader gehouden heeft. Met welk recht zou deze laatste de

betaling van het liggeld kunnen weigeren? Op welke grond zou hij het verlies van zijn recht door de tegenpartij, die harerzijds haar verbintenissen nakwam, kunnen doen dragen?

Behoudens bijzondere en wederkerige voorwaarden en lasten van het vervoercontract, zal de overmacht altijd tot voordeel van de schipper strekken, wanneer de inlader in verzuim is. Van het ogenblik dat men artikel 22 in het licht van de gemeenrechtelijke beginselen beschouwt, is het trots zijn onnauwkeurige redactie zelf, volkomen met de voorgestelde oplossing verenigbaar.

\* \* \*

II. — Onderzoeken wij thans het vraagstuk met betrekking tot de geadresseerde en de schipper.

Van welke aard zijn de ligdagen. De geadresseerde (inlader of niet) heeft een *verbintenis*, die erin bestaat het schip te lossen en het terug ter beschikking van de schipper te stellen. Deze verbintenis moet binnen de overeengekomen termijn (lostijd) worden nagekomen. Hoe is de toestand in rechte, wanneer deze termijn verstreken is?

Het is zeker, dat partijen, bij het sluiten der overeenkomst, hetzij uitdrukkelijk, hetzij stilzwijgend, het overschrijden van de normale termijn of lostijd hebben voorzien en een daarvoor aangepaste of wettelijk vastgestelde prijs hebben bepaald. Hun houding, bij het intreden van de ligdagen stemt daarmee overeen; de schipper, door zijn schip aan de kade te laten liggen, inplaats van, bij het verstrijken van de lostijd, de lading van ambtswege te lossen, en de geadresseerde door voort te gaan met de lossing. Verlengen zij aldus het contract niet stilzwijgend en zelfs niet uitdrukkelijk?

Dezelfde regels betreffende het juridisch karakter van de ligdagen en de ingebrekestelling, die hoger werden uiteengezet, zijn derhalve op de betrekkingen tussen geadresseerde en schipper van toepassing.

Hoe staat het met het geval van overmacht? Vermits de betrekkingen van contractuele aard zijn is het duidelijk, dat artikel 1148 B.W. zijn invloed doet gelden. De overmacht heeft niet de tenietdoening van de overeenkomst ten gevolge, ontheft de schuldenaar alleen van zijn verplichting de aangeaste verbintenis na te komen, terwijl de tegenpartij bevrijd wordt van de correlatieve niet uitgevoerde prestatie, die zonder voorwerp geworden is. In casu kan de overmacht in het voordeel werken van de geadresseerde, daar hij schuldenaar is van een verbintenis, waarvan de nakoming door een onvoorziene voorval kan verhinderd worden. De schipper zou derhalve geen recht kunnen hebben t.a.v. de van zijn verbintenis bevrijde schuldenaar en het liggeld kunnen verliezen, dat niet meer door een juridische oorzaak gerechtvaardigd wordt, vermits die door het ontbreken van een tegenprestatie afwezig zou zijn.

Is het niet hier en hier alleen, dat artikel 22 van de wet van 5 Mei 1936 aan de schipper ter hulp komt? De initiatiefnemers van deze tekst, en de wetgever, die hem in zekere zin geënterineerd heeft, hebben zeer waarschijnlijk, door te bepalen: « het liggeld is van rechtswege verschuldigd », de inte-

grale betaling van het liggeld in iedere stand van zaken en welke ook de omstandigheden mochten zijn, aan de schipper willen verzekeren.

Kan het geval van overmacht niet onder de algemeenheid van deze bewoordingen worden gerangschikt? Zo ja, dan zal dit artikel (en niet artikel 23, dat o.i. met deze quaestie geen uitstaans heeft) de eenige opening, die door de toepassing van de beginselen van gemeen recht werd gelaten, kunnen stoppen, en door het feit zelve een preciese juridische zin verkrijgen.

Mr J. DE RAEDEMAERKER.

#### ONDERSCHRIFT VAN DE REDACTIE.

De bijdragen van Mr. Gotzen zijn in het Rechtskundig Weekblad van 9 Maart (700 e.v.) en 20 April (973 e.v.) en die van Mr. C. Smeesters in de nummers van 23 Maart (765 e.v.) en 11 Mei (1063 e.v.) verschenen.

In de Nederlandse tekst van de wet van 5 Mei 1936 wordt een terminologie gebezigd, die onjuist is t.a.v. de techniek van de scheepvaart en van het normale Nederlandse taalgebruik. Dit is o.m. het geval met de termen: *laad- en lostijd, ligdagen en overligdagen*, die als vertaling bedoeld zijn van de woorden: *staries, surestaries* en *contrestaries*. Het Franse woord *staries* betekent in het Nederlands: de laad- en lostijd of nog de ligtijd, of de ligdagen, en het liggeld. Onder deze termen verstaat men eensdeels het aantal dagen, dat voor de inlading of de lossing is vastgesteld en anderdeels de prijs voor deze laad- of losdagen. *Surestaries* wordt in het Nederlands door overligdagen en overliggeld vertaald; overligdagen, zijn de dagen, gedurende dewelke de schipper moet blijven liggen laden en/of lossen tegen een tevoren overeengekomen of wettelijk bepaalde prijs per dag en deze prijs heet overliggeld. *Contrestaries* zijn de dagen gedurende dewelke de schipper, na het verstrijken van de bedongen of wettelijk bepaalde overligdagen, nog langer wordt opgehouden. *Contrestaries* is ook de benaming van de vergoeding, die wegens dit langer oponthoud moet worden betaald. Evenals het langer oponthoud heeft deze vergoeding in het Nederlands geen bijzondere naam. In de praktijk worden vaak Engelse termen gebruikt, zoals « demurrage », « demurrage peper » voor het overliggeld en « damages for detention » voor de vergoeding wegens overliggeld. (Vgl. o.m. R. Schrijvers, *Ons recht in ons Taalgebouw*, 1942, p. 245 en 345; Bellefroid, *Dictionnaire Français-Néerlandais des termes de droit*, 3de uitgave, p. 286, 291 en 88; Ketelaere en Van Grieken, *Dictionnaire juridique et administratif Français-Néerlandais*, pag. 327 en 332; Maginelle en Evenepoel, *Nederlandsch-*

*Fransch Woordenboek der Rechtstermen*, p. 159 en 209; *Woordenlijst van de Nederlandsche Handelstaal*, 1937, p. 22; Groenen, *Geïllustreerde scheepvaartencyclopedie*, p. 27 en 15; Smeesters en Winkelmolen, *Droit maritime et droit fluvial*, nrs 474, 482, 516 en 540; G. Ripert, *Précis de droit maritime*, nrs 347, 332 en 353; Gruss, *Petit dictionnaire de Marine*, Parijs, 1945, p. 116, 185 en 186; Molengraaff, *Leidraad bij de Beoefening van het Nederlandsche Handelsrecht*, 7e druk, deel II, p. 753 e.v.; Molengraaff, *Kort Begrip van het Nieuwe Nederlandsche Zeerecht*, p. 219 e.v. en 228; Cleveringa, *Het nieuwe Zeerecht*, 3de druk, p. 495 e.v.; Kist-Loef, *Zeerecht*, 3de druk, nr 438, 445, 450 en 472 e.v.; T. G. Carver, *A Treatise on the Law relating to the carriage of Goods of sea*, nr 609; Betreffende de terminologie gebruikt in het Nederlands Wetboek van Koophandel, zie men artt. 519 p - 519 r, 518 u - 518 y van de wet van 22 December 1924, en artt. 880 - 885, 897 - 899 van de wet van 24 Juli 1939.)

De term « betekening » van art. 22 van de wet van 5 Mei 1936 ware ook juist door « kennisgeving » vervangen geworden.

\*

Na de bovenstaande bijdrage zou het gestelde vraagstuk nog door een vergelijking met het Nederlandse recht kunnen verruimd worden. Vóór de totstandkoming van het Nederlandse nieuwe zeerecht, toen art. 457 (oud) de *nalatigen* tot betaling van overliggeld verplichtte, is een ongewoon hardnekkige strijd gevoerd of een bevrachter, die door overmacht in de onmogelijkheid was te beladen, toch overliggeld moest betalen. Deze strijd dook telkens weer op, ondanks de regelmatig terugkerende beslissingen van de Hoge Raad, dat de bevrachter ook in dit opzicht slechts voor schuld aansprakelijk was. (Vgl. Mr. J. J. van den Dries, *Nederlandsch Zeerecht*, 1926, p. 511; ook Kist, *Beginnels van Handelsrecht*, deel V, 1889, p. 225.)

De ontwerper van het Nederlandse nieuwe zeerecht, wijlen Prof. Molengraaff, heeft deze strijd veel van zijn betekenis doen verliezen. Molengraaff verdedigde de vracht en niet van de lading, dat het beladen moest beschouwd worden niet als een verplichting van de bevrachter maar als zijn recht. (Vgl. Molengraaff, *Kort begrip van het Nieuwe Nederlandse Zeerecht*, p. 222, en *Leidraad bij de Beoefening van het Nederlandsche Handelsrecht*, 7de druk, p. 748; Kist-Loef, a.w., nr 423, 428, 447; Cleveringa, a.w., p. 495 e.v., en de geciteerde rechtspraak, in de noot op p. 496.) Mr. van den Dries verdedigt ook voor het tegenwoordig recht nog het oude standpunt (a.w. p. 512 e.v.); hij staat daarin echter alleen.

Voor de invloed van overmacht bij het lossen, zie o.m. Kist-Loeff, a.w., nr 477 en 478; Cleveringa, a.w., p. 497.

## RECHTSPRAAK

### HOF VAN VERBREKING

2de Kamer — 23 September 1946.

Voorzitter: M. Fauquel.  
Raadsheer-Verslaggever: M. Vitry.  
Advocaat-Generaal: M. Colard.

1. Verbreking (in strafzaken).
2. Motivering (in strafzaken).

1. De verbreking tegen een arrest, dat de publieke vordering vervallen verklaard heeft door amnestie, is niet ontvankelijk. (S.V. art. 416.)
2. Het arrest dat, na geoordeeld te hebben, dat de publieke vordering verjaard was, beslist heeft, dat de burgerlijke vordering het niet was, zonder dienaangaande meer uitleg te verstrekken, is niet wettelijk gemotiveerd. Hetzelfde geldt voor het arrest, dat aan de burgerlijke partij schadevergoeding toekent, zonder de conclusies van de verdachte, waarin het ongeoorloofd karakter van het schade-

*verwekkend feit betwist werd, te beantwoorden.  
(Grondwet, art. 97.)*

Goosse t/ Godenir.

Gelet op het bestreden arrest op 15 Mei 1946 ge-  
wezen door het Hof van Beroep te Luik;

*Wat de voorziening betreft gericht tegen de op de  
publieke vordering gewezen beslissing :*

Overwegende dat ze niet ontvankelijk is, daar het  
bestreden arrest die vordering vervallen verklaard  
heeft door amnestie wat het misdrijf van vernieling  
van afsluiting en door verjaring wat het bedrijf  
van belemmering van wegenis betreft;

*Wat de voorziening betreft gericht tegen de op de  
burgerlijke vordering gewezen beslissing :*

*Over het eerste middel : schending van artikel 97  
der Grondwet :*

Overwegende dat het Hof van Beroep, dat zo even  
de publieke vordering vervallen verklaarde door  
amnestie en door verjaring, om aan de burgerlijke  
partij schadevergoeding toe te kennen, moest vast-  
stellen, enerzijds, dat de de aanlegger ten laste  
gelegde feiten bewezen waren, anderzijds, dat de  
burgerlijke vordering regelmatig te bekwamer tijd  
was ingesteld geweest;

Overwegende dat het arrest, uitspraak doende  
over het misdrijf van belemmering van wegenis, vast  
stelt dat het door aanlegger voortdurend begaan  
misdrijf, een einde genomen heeft op een onbepaalde  
datum, doch waarschijnlijk reeds lang, en beslist,  
bijgevolg, dat de verjaring van de publieke vorder-  
ing op die datum is beginnen te lopen; dat de  
twijfel welke nopens deze bestaat, aan de beklaagde  
moet te goede komen, dat, wijl niet bewezen is dat  
de publieke vordering binnen de wettelijke termijn  
is ingesteld geweest, die vordering moet vervallen  
verklaard worden door verjaring;

Overwegende dat het vertrekpunt van de ver-  
jaring der burgerlijke vordering, ingesteld na de  
publieke vordering, noodzakelijk hetzelfde was als  
dat van de verjaring van deze laatste vordering;  
dat het arrest, na te hebben beslist dat deze ver-  
jaard was, dus niet meer, zonder dienaangaande  
uitleg te verschaffen, kon beslissen zonder zich  
tegen te spreken, dat de burgerlijke vordering het  
niet was;

Dat het bestreden arrest, door in die voorwaarden  
en bij ontstentenis van alle andere redenen te ver-  
klaren dat de burgerlijke vordering te bekwamer  
tijd was ingesteld geweest, en door aanlegger tot  
schadevergoeding te veroordelen jegens verweerder,  
het in het middel aangeduid artikel 97 der Grond-  
wet geschonden heeft;

*Over het tweede middel : schending van hetzelfde  
artikel 97, doordat het Hof van Beroep de verschil-  
lende middelen niet heeft beantwoord door aanleg-  
ger aangaande de vernieling van afsluiting aan-  
gevoerd en in zijn conclusies weergegeven;*

Overwegende dat aanlegger, wat dit misdrijf be-  
treft, had staande gehouden dat het feit van 22 April  
1943 geen vernieling van afsluiting kon uitmaken,  
vermits het genot van de betwiste grond, krachtens  
het eerste vonnis, niet meer aan de burgerlijke

partij behoorde, doch dat de eigendom en het genot  
er van aan hemzelf behoorden;

Overwegende dat het bestreden vonnis, zonder dit  
verweer te beantwoorden, zich er bij bepaald heeft,  
ten opzichte van de burgerlijke partij, het feit van  
vernieling van afsluiting bewezen te verklaren, dan  
wanneer de hiervoren aangehaalde conclusies pre-  
cies tot doel en voorwerp hadden het ongeoorloofd  
karakter van dat feit te betwisten;

Dat het middel dus gegrond is;

*Om die redenen :*

Verbreekt het bestreden arrest, doch voor zover  
slechts het het vonnis a quo bekrachtigt betreffen-  
de de burgerlijke belangen en aanlegger, jegens de  
burgerlijke partij, veroordeelt tot de kosten van  
hoger beroep, enz.

## KRIJGSHOF TE BRUSSEL

1e Nederlandse Kamer — 8 November 1947.

Voorzitter : M. de Cock.

Raadsheer : M. De Beil.

Openbaar Ministerie : M. Dumon, Substituut-  
Auditeur-Generaal.

1. Krijgsgerecht. — Bevoegdheid.

2. Hulp aan incivieken.

1. *Bestaan van een band van verknoktheid tussen mis-  
drijven voor dewelke enerzijds de militaire rechts-  
machten beoogd door de bepalingen van de wet van  
15 Juni 1899, en anderzijds deze voorzien door de  
besluitwet van 26 Mei 1944 (militaire rechtsmach-  
ten met twee burgerlijke magistraten) bevoegd  
zijn. — In geval van betwisting betreffende de  
bevoegdheid van twee uitzonderlijke rechtsmachten,  
dient de voorkeur gegeven aan de militaire rechts-  
macht samengesteld zoals voorzien door de besluit-  
wet van 26 Mei 1944.*

2. *Een hulp verleend in Frankrijk aan veroordeelde  
of aan vervolgte personen, zelfs vóór de inwerking-  
treding van de wet van 8 Juli 1946, valt onder toe-  
passing van artikel 121 van het Strafwetboek. — In  
de zin van de bepalingen van artikel 121 van het  
Strafwetboek, mogen niet beschouwd worden als  
aan het gerecht onttrokken zijnde, de vervolgte of  
veroordeelde personen die, onregelmatig, in Frank-  
rijk verblijven.*

Het O.M. t/ C... K... S...

De Heer Substituut-Auditeur-Generaal Dumon  
heeft in zijn advies namelijk het volgende ver-  
klaard :

*Betreffende de bevoegdheid...*

De verdediging betwist, hier ter zake, de bevoegd-  
heid van de Krijgsgerechten, samengesteld zoals voor-  
zien door de bepalingen van de besluit-wet van 26 Mei  
1944; ze beweert dat de gewone rechtsmachten kennis  
zouden moeten nemen van de zaken C., S. en K.;  
subsidiarlijk verklaart zij ook dat de Krijgsgerechten,  
samengesteld zoals voorzien door de bepalingen van de  
wet van 15 Juni 1899, misschien bevoegd zouden zijn.

Het vonnis a quo heeft beslist, dat de Krijgsgerech-  
ten, samengesteld met twee burgerlijke magistraten

(procedure voorzien door de besluit-wet van 26 Mei 1944) bevoegd waren.

Ik sluit mij aan bij de opvatting van de Krijgsraad en ik ben dus overtuigd dat onze kamer van het Hof bevoegd is.

### *Waarom wordt die bevoegdheid betwist?*

Vergeef het mij u eraan te herinneren dat, sinds de bevrjding van ons grondgebied, de Krijggerechten samengesteld worden volgens twee verschillende stelsels; dit zowel in eerste aanleg (t.t.z. de Krijgsraden) als in beroep (t.t.z. de kamers van het Militair Gerrechtshof).

De twee stelsels zijn de volgende :

- a) zetel van de rechtsmacht samengesteld uit 4 officieren en één burgerlijk magistraat, zoals voorzien door de wet van 15 Juni 1899.

Die samenstelling is, gewis, door al de officieren van het Hof goed gekend; U hebt waarschijnlijk vóór de oorlog of gedurende de mobilisatie van het leger, de zetel van voorzitter in dergelijke Krijgsraden bekleed.

- b) zetel samengesteld uit 3 officieren en 2 burgerlijke magistraten, zoals voorzien door de bepalingen van de besluit-wet van 26 Mei 1944.

Onze kamer is, mijne Heren, alzo samengesteld.

Gezien die twee verschillende samenstellingen, dient er uitgemaakt welke Krijggerechten kennis moeten nemen van misdrijven die in oorlogstijd wettelijk door de militaire rechtsmachten dienen gevonnist.

### *Wetsbepalingen en rechtsbegrippen die ons een oplossing zullen bieden :*

Wij zullen achtereenvolgens de volgende wetsbepalingen en principes onderzoeken :

- a) de besluit-wet van 26 Mei 1944;
- b) de wet van 15 Juni 1899;
- c) de verknochtheid in strafzaken en haar gevolgen ten opzichte van de uitbreiding der bevoegdheid van een bepaalde rechtsmacht en in het bijzonder van de Krijggerechten, beoogd door de bepalingen van de besluit-wet van 26 Mei 1944.

#### *a) de besluit-wet van 26 Mei 1944 :*

Bij toepassing van artikelen 1 en 11 van deze besluit-wet zal een Krijggerecht met twee burgerlijke magistraten bevoegd zijn, indien de misdrijven door C., S. en K. gepleegd, vóór 15 Februari 1946 het voorwerp uitgemaakt hebben van een gerechtelijk onderzoek.

Dit is hier ter zake niet het geval.

#### *b) de wet van 15 Juni 1899, en in het bijzonder artikel 16 van die wet :*

Dit artikel bepaalt, dat al de misdrijven tegen de uitwendige veiligheid van de Staat (deze voorzien door titel II, titel I van boek II van de Strafwet) in oorlogstijd tot de bevoegdheid behoren van de Krijggerechten. Dit is dus het geval voor het misdrijf voorzien door artikel 121 van het Strafwetboek, voor hetwelk C., S. en K. vervolgd worden.

Bijgevolg zullen die misdrijven, die vóór 15 Februari 1946 het voorwerp niet uitgemaakt hebben van een gerechtelijk onderzoek, in oorlogstijd, nog door de Krijgsraden gevonnist worden, maar door deze die samengesteld zijn zoals voorzien door de wet van 15 Juni 1899 (t.t.z. met één burgerlijk magistraat).

Het blijkt me overbodig hier in het geheugen terug te roepen dat de juridische oorlogstijd steeds bestaat en dat bijgevolg de militaire rechtsmachten ontegensprekelijk bevoegd zijn.

Ik leg nochtans nadruk op deze toestand want, tengevolge van zekere duidelijke en blijkbare begripsverwarringen, werd er beweerd dat hier ter zake de

gewone rechtsmachten bevoegd moesten verklaard worden.

Het vraagstuk dat dient opgelost, is inderdaad niet te weten wie, van de gewone of militaire rechtsmachten, dienen bevoegd verklaard, maar uitsluitend welke Krijggerechten de voorkeur moeten hebben : deze voorzien door de besluit-wet van 26 Mei 1944 of deze beoogd door de bepalingen van de wet van 15 Juni 1899.

Artikel 16 van de wet van 15 Juni 1899 beslist op afdoende wijze dat de Krijggerechten hier ter zake bevoegd zijn. Indien de bepalingen « in se » beschouwd worden, en zonder rekening te houden met het beginsel van de verknochtheid — voorwerp van ons volgend onderzoek, zoals reeds hierboven aangeduid — dan zal er moeten beslist worden dat de Krijggerechten samengesteld uit een burgerlijk magistraat en 4 officieren, bevoegd zijn.

De uitwerksels van de verknochtheid op de regels van de bevoegdheid der rechtsmachten, alsook het onderzoek van de wil van de wetgever, zullen ons nu aantonen dat de voorkeur dient gegeven aan de Krijggerechten samengesteld met twee burgerlijke magistraten.

#### *c) De verknochtheid. — De wil van de wetgever :*

Ik moet hier mijn uiteenzetting voor een ogenblik onderbreken om U er aan te herinneren dat de drie verdachten die vandaag voor U verschijnen, vervolgd werden samen met zes andere verdachten.

Die zes verdachten waren vervolgd ofwel omdat ze zich in dezelfde omstandigheden als C. en consoorten, en samen met die laatsten plichtig gemaakt hadden aan hulpverlening aan vervolgte of veroordeelde personen om hun toe te laten zich aan het gerecht te onttrekken, ofwel omdat ze andere misdrijven tegen de uitwendige veiligheid van de Staat gepleegd hebben, die de oorzaak van die hulp geweest waren.

Ze werden allen door de Krijgsraad (samengesteld met twee burgerlijke magistraten) veroordeeld en hebben geen beroep aangetekend.

Zekere door die zes verdachten gepleegde misdrijven hebben reeds vóór 15 Februari 1946 het voorwerp uitgemaakt van een gerechtelijk onderzoek; dit was namelijk het geval voor Van Immerseel (bevel tot aanhouding van 8 October 1945), Helbo (bevel tot aanhouding van 7 December 1945), Pen Renatus (bevel tot huiszoeking van 30 Augustus 1945), Verbruggen (huiszoekingsbevel op 3 October 1945 en opleidingsbevel op 13 November 1945).

Bijgevolg was de Krijgsraad samengesteld uit twee burgerlijke magistraten, ontegensprekelijk bevoegd ten opzichte van deze verdachten.

Dit zal niemand betwisten en dit werd ook nooit betwist. Maar er is meer. Er bestaat verknochtheid tussen de misdrijven door die zes verdachten gepleegd en voor dewelke de Krijggerechten samengesteld uit twee burgerlijke magistraten, bevoegd zijn en deze door C., S. en K. begaan en voor dewelke principieel de Krijggerechten samengesteld met één enkel burgerlijk magistraat bevoegd zijn.

Die verknochtheid is van het allergrootst belang voor wat de oplossing van ons vraagstuk betreft, want ze zal onvermijdelijk oorzaak zijn van onze bevoegdheid (bevoegdheid ener kamer van het Hof samengesteld zoals voorzien door artikel 7 van de besluit-wet van 26 Mei 1944) jegens de misdrijven door C. en consoorten gepleegd.

Neem het mij niet kwalijk indien ik zo vrij ben U er aan te herinneren — en dit voor de noodwendigheden van mijn uiteenzetting — dat verknochtheid tussen verschillende misdrijven door dezelfde of door verschillende verdachten gepleegd bestaat, wanneer hun verband van samenhang van zulke aard is dat een goed

beleid van het gerecht vereist dat zij aan eenzelfde rechtsmacht zouden onderworpen worden.

Artikel 227 van het Wetboek van Strafvordering geeft ons enkele voorbeelden van de gevallen in dewelke dergelijke verknochtheid bestaat.

De rechtspraak én de rechtsleer zijn het sinds lang eens om te verklaren dat de verknochtheid bestaat in al de gevallen waarin het bestaan van een band van samenhang tussen verschillende misdrijven, de samenvoeging der procedures wenselijk maakt, ten einde op betere wijze de waarheid te doen blijken en zodoende een betere rechtsbedeling te verwezenlijken.

Dit was hier ter zake het geval, zoals de eerste rechter het ten andere besliste.

Het was inderdaad onmogelijk de feiten ten laste van C., S. en K. gepleegd op bevredigende en volledige wijze te onderzoeken en te beoordelen, zonder tegelijkertijd al de omstandigheden van die feiten te kennen en bijgevolg samen de gevallen van de zes andere verdachten te onderzoeken en te vonnissen.

Dit zal ik later door enkele woorden trachten te bewijzen wanneer ik het tussenvonnissen door de eerste rechter op 7 Januari 1947 gevelde en waardoor hij de procedure in zake C., S. en K. enerzijds en deze in zake Van Immerseel, Helbo, Pen en consoorten anderzijds samenvoegde, zal onderzoeken.

Zo kom ik terug naar het onderzoek van ons vraagstuk betreffende de bevoegdheid en wij zullen samen de studie van het derde punt onzer beredenering voortzetten.

Indien de verknochtheid bestaat en dat de rechter uit dien hoofde de samenvoeging wenselijk of zelfs onontbeerlijk oordeelt, dan zal die toestand het onvermijdelijke gevolg medebrengen dat de bevoegde rechter al de verknochte misdrijven zal moeten vonnissen, zowel diegene die normaal in zijn bevoegdheid vallen als diegene die afzonderlijk beschouwd aan de beoordeling van een andere rechter hadden moeten onderworpen worden.

Inderdaad één van de essentiële uitwerksels van de verknochtheid is, dat de normale bevoegdheid der rechtsmachten gewijzigd wordt.

Wie is nu de bevoegde rechter? deze dus die samen en tegelijkertijd én de misdrijven gepleegd door C., S. en K. enerzijds en deze ten laste van Van Immerseel, Pen en consoorten gelegd anderzijds zal moeten vonnissen? Is het de militaire rechter beoogd door de bepalingen van de wet van 16 Juni 1899 ofwel deze waarvan sprake in de bepalingen van de besluitwet van 26 Mei 1944? Het onderzoek van de algemene principes en van de wil van de wetgever zal ons een antwoord schenken.

#### *Algemene principes van de strafvordering en de wil van de wetgever :*

Geen antwoord zal ons door bepaalde wetteksten gegeven worden en het zijn dus de algemene principes van de strafvordering en het onderzoek van de wens of de wil van de wetgever die ons zullen aanduiden aan welke militaire rechtsmacht de voorkeur dient gegeven.

Tot nog toe hebben noch het Hof van Cassatie noch de militaire gerechtshoven een gemotiveerd arrest nopens dit vraagstuk gevelde.

In vele zaken nochtans — zonder echter de redenen, of de motieven ervan aan te geven — hebben de eerste en de tweede Franse kamers van het Hof beslist dat de voorkeur aan de kamers met twee burgerlijke rechters moest gegeven worden (procedure voorzien door de besluitwet van 26 Mei 1944).

Die omstandigheid is wellicht noch voldoende noch afdoende. Die rechtspraak is nochtans gegrond en

stemt overeen én met de algemene principes van het recht én met de geest van de wetgever. Dit zal uit de hierna uiteengezette beschouwingen blijken.

De rechtsleer en namelijk de Franse rechtsleer doet ons de volgende principes kennen (Dalloz périodique V<sup>e</sup> compétence criminelle — page 388, Donnedieu de Vabres, Traité de Droit criminel, 3<sup>e</sup> édition, page 684).

Wanneer de verknochtheid bestaat tussen een misdrijf dat door een rechtbank van gemeen recht dient gevonnist en een ander voor hetwelk een uitzonderlijke rechtsmacht bevoegd is, dan moet principieel, de voorkeur gegeven worden aan de gewone rechtsmachten (dit is ook een principe van onze strafvordering). Nochtans wordt er aangenomen dat van dit beginsel dient afgeweken wanneer ofwel de uitzonderlijke rechtsmachten betere of grotere waarborgen zouden bieden tengevolge namelijk van het groter aantal rechters van die rechtsmachten ofwel de wetgever uitdrukkelijk of stilzwijgend de voorkeur aan de uitzonderlijke rechtsmachten heeft willen geven.

Wanneer er nu verknochtheid bestaat tussen misdrijven die, afzonderlijk beschouwd, door twee uitzonderlijke rechtsmachten dienen gevonnist, dan bestaan er principieel, geen redenen om de ene liever dan de andere te kiezen; de voorkeur zal dan dienen gegeven aan deze bij dewelke een zaak eerst aanhangig werd gemaakt.

Het was misschien gepast die Franse rechtsleer kortbondig in te roepen vermits Frankrijk vele uitzonderlijke rechtsmachten gekend heeft, hetgeen het geval niet was in België, maar ze zal ons misschien als leidraad kunnen dienen om de oplossing van ons vraagstuk te vergemakkelijken.

Wij mogen van nu af als onbetwistbaar beschouwen dat geen enkel wettelijk voorschrift of procedurebeginsel zou eisen dat de voorkeur zou gegeven worden aan de krijgsgerechten voorzien door de wet van 15 Juni 1899 en dat de wil van de wetgever kan beslissen aan welke uitzonderlijke rechtsmacht die voorkeur dient geschonken.

Wij moeten ook, volledigheidshalve nog even de nadruk leggen op de omstandigheid dat beide krijgsgerechten uitzonderlijke rechtsmachten zijn.

De omstandigheid dat deze, ingericht door de bepalingen van de besluitwet van 26 Mei 1944 tijdelijk zouden zijn, is, mijns inziens, niet van aard om opzichthens de bevoegdheid voorrang te geven aan de andere krijgsgerechten. Zolang ze inderdaad bestaan, hebben ze hetzelfde karakter als de andere militaire rechtbanken.

#### *2. Ik onderzoek nu de wil van de wetgever.*

A. De wetgever heeft uitdrukkelijk verklaard dat, om kennis te nemen van inbreuken tegen de Veiligheid van de Staat, namelijk door burgers gepleegd, de krijgsgerechten in dewelke twee burgerlijke magistraten optreden, grotere waarborgen boden dan de andere rechtsmachten. Dit spruit namelijk duidelijk uit de volgende zinnen van het Verdrag aan de Raad dat de tekst van de besluitwet van 26 Mei 1944 voorafgaat : « De wetgever van 1940 heeft voorzien dat, zo de militaire rechtbanken in oorlogstijd kennis nemen van » inbreuken op de wet van 22 Maart 1940 betreffende » de verdediging van de nationale instellingen, deze uit » hun groter aantal burgerlijke magistraten moeten » samengesteld zijn dan wanneer ze misdrijven tegen » het gemeen recht of misdrijven tegen het militaire » Strafwetboek moeten vonnissen (art. 8 en 9 van de » wet van 22 Maart 1940 — Kamer der Volksvertegen- » woordigers, zitting 1939-1940, Parl. Besch. nr. 120). » Het lijkt verstandig dezelfde oplossing aan te nemen » wanneer de militaire rechtbanken kennis nemen van » de misdrijven tegen de veiligheid van de Staat en van

» die welke er mee in verband staan of kunnen staan  
 » en, in die gevallen, het voorzitterschap van den krijgs-  
 » raad aan een burgerlijk magistraat toe te vertrouwen,  
 » als reeds het geval is met dit van het militair  
 » gerechtshof. »

Dit spruit ook uit de omstandigheid dat de wetgever — hopen de dat alle misdrijven tegen de veiligheid van de Staat ter kennis zouden gebracht worden van de militaire parketten ten laatste tegen 15 Februari 1946, — in art. 11 heeft beslist dat alhoewel op die datum geen nieuwe zaken voor bedoelde krijgsrechten zouden kunnen gebracht worden, ze toch gedurende maanden of zelfs jaren na die datum bevoegd zouden blijven voor al de misdrijven in dewelke een daad van onderzoek gesteld werd.

B. In vele omstandigheden heeft de wetgever duidelijk aangetoond welk belang hij hechtte aan het feit dat al de misdrijven tegen de veiligheid van de Staat door bedoelde krijgsgerechten zouden gevonnist worden zelfs wanneer die misdrijven aan andere verknocht waren.

Hij vreesde inderdaad dat bij toepassing van zekere uitdrukkelijke wettelijke bepalingen of onbetwiste principes, dergelijke band van verknochtheid de misdrijven tegen de veiligheid van de Staat aan de bevoegdheid van de nieuwe krijgsgerechten zou kunnen onttrekken. Om dit nadelig gevolg te beletten werden namelijk de hierna vermelde wetsbepalingen afgekondigd.

De besluitwet van 9 Januari 1945 heeft uitdrukkelijk verklaard dat de misdrijven van gewoon recht die met misdrijven tegen de veiligheid van de staat vervolgd waren, samen met deze laatste door de nieuwe krijgsgerechten moesten gevonnist worden.

Hier heeft de wetgever om zijn doeleinden te kunnen verwezenlijken niet gearzeld om een tot nog toe steeds toegepaste procedure-regel omver te werpen (art. 26 van de wet van 15 Juni 1899).

Door de bepalingen van de besluitwet van 18 September 1944 heeft de wetgever beslist dat de misdrijven door art. 392 tot 410 door het Strafwetboek voorzien en voor dewelke ofwel de gewone rechtsmachten, ofwel zelfs de krijgsgerechten door de wet van 15 Juni 1899 en door de besluitwet van 27 Mei 1944 ingericht, bevoegd waren, ook in geval van verknochtheid aan het vonnis van de krijgsgerechten met twee burgerlijke magistraten te onderwerpen.

Men mag van die bepalingen gewis afleiden dat, indien de wetgever in alle mogelijke omstandigheden de voorkeur aan de nieuwe krijgsgerechten heeft gegeven, zelfs wanneer bepaalde wetteksten of principes dit verboden, hij gewenst heeft dat de rechtsmachten dezelfde principes zouden toepassen in andere gevallen van verknochtheid (zoals het vraagstuk dat heden aan de oplossing van het Hof is toevertrouwd). Hij heeft ontegensprekelijk gewenst dat, wanneer noch wetsbepalingen noch algemene principes de bevoegdheid van de nieuwe krijgsgerechten onmogelijk maakten, deze zich voor al de verknochte misdrijven bevoegd zouden verklaren en dat is hier ter zake het geval.

Misschien moet ik nog, om volledig te zijn, een laatste reden aanhalen. Ze betreft de rechten van de verdediging.

Zoals het aan het Hof bekend is, heeft de besluitwet van 26 Mei 1944, in zake voorlopige hechtenis, aan de verdachten een waarborg gegeven die tot die tijd niet voorzien was door de militaire strafrechtspleging.

Die besluitwet heeft aan de verdachten de gelegenheid gegeven iedere maand zijn invrijheidstelling te vragen ofwel aan de raadkamer ofwel aan de krijgsraad ofwel aan het militaire hof.

Dit is slechts mogelijk indien de zaak gebracht

wordt voor een krijgsgerecht samengesteld met twee burgerlijke magistraten. (Besluitwet 26 Mei 1944).

Indien men nu beslist dat al de misdrijven tussen dewelke een band van samenhang bestaat, aan het vonnis van een krijgsgerecht met twee burgerlijke magistraten dienen onderworpen, dan zal deze waarborg aan al de verdachten geboden worden.

Indien men integendeel zou beslissen dat onze kamer onbevoegd is, dan zou de verdediging van het voordeel van dit essentieel recht beroofd worden.

Bijgevolg eisen ook de rechten van de verdediging dat onze kamer van het Hof zich bevoegd zou verklaren.

Ik besluit dus: Het bestaan van een band van verknochtheid tussen het misdrijf gepleegd door C., S. en K. enerzijds en deze gepleegd door de zes andere verdachten anderzijds, maken het onontbeerlijk dat het Hof beslissen zal dat de procedure voorzien door de Besluitwet van 26 Mei 1944 hier ter zake zou toegepast worden.

Het onderzoek van de wetteksten en van de bedoelingen van de wetgever bewijst inderdaad dat deze bevoegdheid gewenst is. Die bevoegdheid schenkt overigens aan de verdediging essentiële waarborgen.

Verder beletten noch de wettelijke bepalingen noch de principes van de strafvordering dat aan die wens uitwerking zou gegeven worden.

#### *Het tussenvonnis van 27 Januari 1947.*

Dit vonnis waartegen C. ook beroep aangetekend heeft, besliste dat, uit reden van verknochtheid, de zaken C., S. en K. met de zaken Van Immerseel, Pen, enz. moesten samengevoegd worden.

Het zal niet betwist worden dat de gepastheid van dergelijke samenvoeging souverain door de rechter die over het feit beslist beoordeeld wordt en dit onder het toezicht van de tweede rechter die in feiten oordeelt, t.t.z. het militair Hof.

De verdediging beweert dat dit vonnis ongegrond is omdat geen band van verknochtheid tussen die zaken zou bestaan.

Zoals reeds gezegd, is het Openbaar Ministerie de mening toegedaan dat die band hier wel aanwezig is.

Het Hof wordt dus verzocht dit betwist punt te onderzoeken. Indien het de mening toegedaan is dat verknochtheid bestaat, dan zal het Hof het waarschijnlijk gepast oordelen het tussenvonnis te bekrachtigen.

Het onderzoek van de omstandigheid van al de misdrijven die ten laste van de 9 verdachten gelegd worden, bewijst dat de band tussen die misdrijven zo eng is, dat het namelijk onmogelijk ware geweest de gevallen C., S. en K. op bevredigende en volledige wijze te onderzoeken zonder tegelijkertijd die van de zes andere verdachten te bestuderen en er over te beslissen.

Dit spruit namelijk uit de volgende omstandigheden.

1) C., S. en K. hebben aan vier personen de mogelijkheid gegeven zich aan het gerecht te onttrekken, niet alleen omdat zij persoonlijke feiten gepleegd hebben (bestellen van valse Amerikaanse paspoorten) maar ook omdat zij daartoe geholpen werden door het bestaan van een volledige organisatie die een vluchtingslijn in België, Frankrijk en Spanje ingericht had.

Zo is het dat bij voorbeeld C. aan enkele van zijn beschermelingen aanraade zich in Parijs tot Pater Bollaert te wenden om bijstand en hulp te bekomen. Pater Bollaert was een van de voornaamste medewerkers van hierboven bedoelde organisatie. Zo is het ook dat, zo de echtgenoten Mares en De Ron zich tot C. gewend hebben, om valse documenten te bekomen,

zij dit gedaan hebben omdat leden van dit organisme die zich te Parijs bevonden (nl. De Pauw) hun die naam vermeld hadden.

Verders werd het door het onderzoek bewezen dat C. zich dikwijls naar Parijs begaf alwaar hij namelijk Bollaert ontmoette en zelfs geld van hem in lening ontving.

2) Zekere van de zes andere verdachten werden vervolgd omdat ze inrichters van hoger gemelde organisatie waren.

3) De anderen werden vervolgd omdat zij andere misdrijven tegen de veiligheid van de Staat begaan hebben, maar zij werden allen door die organisatie geholpen ten einde hen toe te laten zich aan het gerecht te onttrekken.

In dit geval is namelijk een der door artikel 227 van het Wetboek van Strafvordering voorziene omstandigheden voorhanden: ...de ene personen hebben misdrijven gepleegd om «het ongestraft blijven van de anderen te verzekeren».

4) Zekere van dezelfde verdachten werden vervolgd omdat zij hulp verleend hadden aan dezelfde personen als deze die door C., S. en K. werden geholpen en dit in juist dezelfde omstandigheden: dit was namelijk het geval voor Helbo (men zal zich herinneren dat reeds op 7 September 1945 de Krijgsauditeur te zijnen laste een medebrengingsbevel uitgevaardigd had).

5) Indien het militair Parket bij machte is geweest de misdadige handelingen van C., S. en K. te ontdekken, dan is dit te danken aan de omstandigheden dat de onderzoeken welke ingesteld werden ten laste van Van Immerseel en consorten de bedrijvigheid van de eerste drie aan het licht gebracht hebben.

Die omstandigheden bewijzen dat een band van verknochtheid hier onbetwistbaar voorhanden is en dat de samenvoeging van de negen zaken zich bijgevolg opdringt dit met het oog op een goede rechtsbedeling.

*Toepassing van artikel 121 Strafwetboek. — Besluiten neergelegd door C. ter zitting van de Krijgsraad op 4 Februari 1947.*

In deze besluiten, welke voor het Hof hernieuwd werden, beweert C. dat hij het door art. 121 van het Strafwetboek voorziene misdrijf niet zou gepleegd hebben omdat — zo zegt hij — de feiten van hulp aan vervolgde of veroordeelde personen, waaraan hij zich plichtig heeft gemaakt, slechts in Frankrijk werden gepleegd wanneer die personen dus reeds «in rechte» aan het Belgisch gerecht onttrokken waren.

Hij beweert dat onze wettelijke bepalingen aan deze bevoegde overheden verboden aan Frankrijk de uitlevering te vragen van deze personen, politieke misdadigers. Aldus zou moeten beschouwd worden dat, van zodra zij in Frankrijk verbleven, zij reeds «juridisch onttrokken waren» aan het Belgisch gerecht.

Die beweringen zijn én in feite én in rechte ongegrond.

#### *In feite.*

Het kan niet betwist worden dat C. de voornaamste daden van hulp in België heeft gepleegd.

a) Hij ontmoet S. in Brussel en bestelt aldaar de valse Amerikaanse documenten.

Het is ook in België dat hem die documenten ter hand werden gesteld.

b) Het is in zijn cabinet, te Brussel, dat hij de echtgenoten van Mares en De Ron ontvangt. Aldaar beloofde hij aan die beide vrouwen valse documenten te verschaffen. Aldaar ook ontvangt hij 75.000 fr., de foto's en de inlichtingen betreffende de eenzelve van belanghebbenden.

c) Luypaert beslist zich naar Frankrijk te begeven wanneer hij in België verblijft. In België belooft C. hem te helpen; hem een Amerikaans reisbewijs ter hand te stellen. Het is ook daarom dat Luypaert in zijn beslissing volhardt. Alvorens de grens te overschrijden ontmoet Luypaert C. met S. en K. te Kortrijk. K. vergezelt hem tot in Rijsel.

d) Wanneer De Ron, Mares en Luypaert reeds in Frankrijk vertoefden en zich aldaar in een onregelmatige toestand bevonden die hen deed vrezen dat zij naar België zouden uitgedreven worden, verzoeken zij C. hun nieuwe documenten te verschaffen om zich naar Spanje te kunnen begeven.

Die vraag wordt door C. in België ingewilligd.

C. beweert dat zekere van die feiten slechts als een «voorbereiding» van de daden van hulp kunnen beschouwd worden.

Die bewering is klaarblijkelijk in strijd met de werkelijkheid.

Al de hierboven opgesomde feiten zijn de voornaamste daden van hulp en zij kunnen niet gescheiden worden van de andere die in Frankrijk werden gepleegd.

Zonder die feiten vertrok Luypaert naar Frankrijk niet, zonder de hulp door C. verleend moesten, in feite, De Ron en Mares naar België terug keren.

#### *In rechte.*

a) Hetgeen onze wetgeving vóór 6 Juli 1946 (wetten van 1 October 1833 en 22 Maart 1856) verbood was al de politieke misdadigers aan een vreemde mogendheid uit te leveren.

Maar nooit werd door die wetten aan de Belgische Overheden verbod opgelegd een politieke misdadiger die door een vreemde Overheid aan België werd uitgeleverd, voor de bevoegde rechtbanken te vervolgen.

Verder beslist elke nationale wetgeving aan welke misdrijven de stempel van politiek misdrijf dient gegeven.

b) De Franse besluit-wet van 29 Juli 1930 (décret loi du 29 juillet 1939) heeft beslist dat degene die een misdrijf tegen de uitwendige veiligheid van de Staat gepleegd hebben geen politieke misdadigers zijn.

c) De feiten hebben ons bewezen dat sinds de bevrijding van ons grondgebied talrijke Belgen die een misdrijf tegen de uitwendige veiligheid van de Staat begaan hadden door de Franse overheden in België over de grens werden gezet.

#### **ARREST**

Aangezien de beroepen regelmatig naar de vorm en tijdig aangetekend werden;

*Wat de samenvoeging betreft van al de zaken :*

Aangezien de eerste rechter met redenen door zijn tussenvonnissen van 27 Januari 1947 al de zaken die het vermeld samengevoegd heeft uit hoofde van verknochtheid;

Aangezien het onderzoek ingesteld ten laste van Van Immerseel en consorten de misdadige bedrijvigheid van C., K. en S. aan het licht hebben gebracht;

Aangezien deze misdadige bedrijvigheid geholpen werd door het bestaan van een volledige organisatie die een vluchtingslijn in België, Frankrijk en Spanje ingericht had;

Aangezien zekere van de zes andere betichten vervolgd werden omdat ze de inrichters waren van hoger vermelde organisatie;

Aangezien de andere geholpen werden door die organisatie;

Aangezien namelijk Helbo (Wallez) vervolgd werd omdat hij hulp verleend had aan dezelfde personen die door C., S. en K. werden geholpen;

*Wat de bevoegdheid betreft :*

Aangezien de redenen door de eerste rechter ingeroepen gegrond zijn;

Aangezien de feiten ten laste gelegd van C., K. en S. verknocht zijn met deze ten laste gelegd van Helbo, Van Immerseel, Pen en Verbruggen Herman;

Aangezien deze laatsten in dezelfde omstandigheden en samen met die laatsten zich plichtig gemaakt hebben aan hulpverlening aan vervolgde of veroordeelde personen om hen toe te laten zich aan het gerecht te onttrekken;

Aangezien het inderdaad overigens vaststaat, namelijk door de briefwisseling, dat er contact bestond tussen de groep Helbo (Wallez) en de groep C.;

Aangezien de genaamde Van Immerseel (bevel van aanhouding van 8 October 1945), Helbo (bevel van aanhouding van 7 December 1945, farde II, stuk 32), Pen Renatus (bevel tot opleiding van 4 Mei 1945, farde I, stuk 9); Verbruggen (Huiszoekingsbevel op 30 October 1945 en opleidingsbevel op 13 November 1945) reeds het voorwerp uitmaakten van een gerechtelijk onderzoek;

Aangezien bijgevolg de Krijgsraad samengesteld uit twee burgerlijke magistraten ontegensprekelijk bevoegd was, ten opzichte van deze betichten;

Aangezien aldus een goede rechtsbedeling eiste dat C., K. en S. aan dezelfde rechtsmacht zouden onderworpen worden;

Aangezien, wanneer er betwisting bestaat tussen de bevoegdheid van twee uitzonderlijke rechtsmachten, voorkeur dient toegekend aan deze bij dewelke de zaak eerst aanhangig werd gemaakt;

Aangezien overigens de wetgever uitdrukkelijk verklaard heeft dat de Krijgsgerechten in dewelke twee burgerlijke magistraten optreden grotere waarborgen boden dan de andere militaire rechtsmachten;

Aangezien nog dient aangestipt dat enkel voor die eerste Krijgsgerechten betichte de gelegenheid heeft zijn voorlopige invrijheidstelling te vragen;

**TEN GRONDE :**

*Wat de toepassing betreft van artikel 121 van het Strafwetboek :*

Aangezien betichte C. aanhaalt dat Luypaert en consoorten zich reeds op Frans grondgebied bevonden als hun hulp werd verleend en dat zij in elk geval reeds onttrokken waren aan de aktie van het Belgisch gerecht;

Aangezien integendeel Luypaert nog in België verbleef toen C. de nodige stappen aanwendde om hem een Amerikaans dokament te verschaffen door tussenkomst van S. en K.;

Aangezien C. zelf heeft moeten bekennen dat hij samen met Luypaert K. en S. te Kortrijk ontmoet had alvorens Luypaert de grens ging overschrijden;

Aangezien de vrouw van Luypaert verklaart dat C. haar had gezegd dat het Amerikaans paspoort

te Kortrijk aan haar man moest afgegeven worden (stuk 37a);

Aangezien integendeel Marès ook verklaart dat hij te Gent door zijne echtgenote in bezit gesteld is geweest van het Amerikaans dokament en dat hij met het dokament de grens overschreden heeft (stuk 45);

Aangezien de vrouw van de Ron zich op aanvraag van haar man tot C. gewend heeft, dat zij hem 20.000 frank betaald heeft en dat C. haar beloofde de papieren aan haar man te Parijs te sturen (stuk 38a);

Aangezien de misdadige bedrijvigheid van C. zich in dit geval ook op Belgisch grondgebied heeft voorgedaan;

Aangezien de Ron, al ware hij reeds op het Frans grondgebied, niet meer dan Luypaert en Marès aan het Belgisch gerecht volledig en bestendig onttrokken was;

Aangezien C. zelf en zijne beschermelingen daarvan zo diep overtuigd waren dat deze hun de gelegenheid wilde geven de Spaanse grens te overschrijden en wanneer dit mislukte wilde hij hun de toelating doen bekomen in Frankrijk te mogen verblijven bij middel van een arbeidskontrakt;

Aangezien het vaststaat dat sinds de bevrijding van ons grondgebied talrijke Belgen die een misdaad tegen de uitwendige veiligheid van de Staat gepleegd hebben geen politieke misdadigers zijn (Cour d'Appel de Paris, Ch. d'accusation 22-4-47; Gazette du Palais 12/13-5-47);

**1) Wat betichte C. betreft :**

Aangezien de feiten der betichting, door de eerste rechter vastgesteld bewezen zijn gebleven door het onderzoek vóór het Hof gedaan;

Aangezien het overige evenmin als vóór de eerste rechter vastgesteld is geworden;

Aangezien er samenloop van misdaden bestaat en er slechts een straf dient toegepast in de zin van artikel 62 van het Strafwetboek;

Aangezien betichte niet ontkent dat hij wist dat de personen die hij geholpen heeft vervolgd of veroordeeld waren;

Aangezien de eerste rechter een billijke toepassing gedaan heeft van de Strafwet;

Aangezien er verzachtende omstandigheden bestaan spruitende uit de tamelijk geringe vijandelijke bedrijvigheid van betichte;

**2) Wat betichte K. betreft;**

Aangezien de feiten der betichting, door de eerste rechter vastgesteld, bewezen zijn gebleven door het onderzoek vóór het Hof gedaan;

Aangezien het overige evenmin als vóór de eerste rechter vastgesteld is geworden;

Aangezien het vaststaat dat betichte wist dat Luypaert, Marès en de Ron vervolgd of veroordeeld waren;

dat dit ondermeer spruit uit zijne intimiteit met S. (die er zelf op de hoogte van was), uit het geld dat hij er voor gekregen heeft, uit zijn houding tegenover Luypaert die hij ontmoette te Kortrijk met S. en C., die hem vergezelde tot over de Franse grens, die hij later nog ontmoette te Parijs samen

met de Ron en Marès en die hij vergezelde tot de Spaanse grens;

Aangezien de eerste rechter een billijke toepassing gedaan heeft van de strafwet;

Aangezien er samenloop van misdaden bestaat en er slechts een straf dient toegepast in de zin van artikel 62 van het Strafwetboek;

Aangezien er verzachtende omstandigheden bestaan spruitende uit de tamelijk geringe vijandelijke bedrijvigheid van betichte;

### 3) Wat betichte S. betreft :

Aangezien de feiten der betichting, door de eerste rechter vastgesteld, bewezen zijn gebleven door het onderzoek vóór het Hof gedaan;

Aangezien het overige der betichting evenmin als vóór de eerste rechter bewezen is geworden door het onderzoek vóór het Hof gedaan;

Aangezien betichte wist dat Luypaert, Marès en De Ron vervolgd of veroordeeld waren;

Aangezien C. inderdaad bevestigt dat betichte daarvan op de hoogte was (stuk 30, bundel C.) en dat hij het nog ter zitting vóór het Hof herhaalde;

Aangezien er samenloop van misdaden bestaat en er slechts een straf dient toegepast in de zin van artikel 62 van het Strafwetboek;

Aangezien de eerste rechter een billijke toepassing van de Strafwet gedaan heeft;

Aangezien er verzachtende omstandigheden bestaan spruitende uit de tamelijk geringe vijandelijke bedrijvigheid van betichte.

(Het Hof, bevestigt de beslissing van de Krijgsraad te Brussel.)

## BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

(Zetelend in hoger beroep)

30 Maart 1946.

Voorzitter : M. Van Rollegheem.

Rechters : MM. Soenen en Donck.

Pleiters : Mrs G. Vandervennet, loco L. Elebaers, en E. Van Dessel.

### 1. Bevoegdheid van de vrederechter. — Geschillen in verband met het Speciaal Fonds.

### 2. Oorlogsfeit. — Ongeval veroorzaakt door een niet in colonne rijdende auto.

1. De vrederechter is bevoegd om kennis te nemen van de geschillen, die ontstaan ter gelegenheid van de toepassing van het besluit, waarbij een Speciaal Fonds voor de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen ingevolge oorlogsfeiten werd opgericht, in dezelfde mate als hij bevoegd is om kennis te nemen van de geschillen terzake van arbeidsongevallen. (Besluit van 9 Augustus 1941, art. 15, al. 2; Wet van 24 December 1903, art. 24.)

2. Het ongeval veroorzaakt door een niet in colonne rijdende auto, twee dagen na de capitulatie van het Belgisch leger, in een stad waar in de omgeving ervan nog gevochten werd, waar duizenden vluchtelingen vertoefden, troepenbewegingen plaats hadden en een echte oorlogsatmosfeer heerste, moet als een oorlogsfeit beschouwd worden.

Assurantie van de Belgische Boerenbond t/ Speciaal Fonds.

### De feiten :

Overwegende dat op 30 Mei 1940 rechtover het huis « Savelkoul », ter Grote Markt, te Brugge, de wielrijdster Casteleyn Suzanne, 20 jaar oud, gedood werd door de Duitse legerauto gevoerd door de Duitse soldaat Heinrich Hintze;

Overwegende dat het slachtoffer verpleegster was, in dienst van het Wit-Geel Kruis; dat de N.V. « Assurantie van den Belgischen Boerenbond » de verzekeraarster was van het « Wit-Geel Kruis »;

Overwegende dat bij overeenkomst in dato 11 Januari 1941, gesloten tussen de Assurantie B.B. en de erfgenamen van het slachtoffer, bekrachtigd door vonnis van het vredegerecht van het 2e kanton Brugge in dato 10 Februari 1941, de uitkering der wettelijke vergoedingen geregeld werd;

Het Besluit in dato 9 Augustus 1941 betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen in de oorzaken waarvan een oorlogsfeit voorkomt;

Overwegende dat dit Besluit een « Speciaal Fonds voor de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen ingevolge oorlogsfeiten tot stand brengt (art. 1) ;

Overwegende dat dit Besluit toepasselijk is op de ongevallen overkomen sedert 10 Mei 1940 (art. 2, alinea 1);

Overwegende dat de raadgevende Commissie voor arbeidsongevallen veroorzaakt door oorlogsfeiten in dato 26 Maart 1943 van advies was dat in de oorzaken van voormeld ongeval een oorlogsfeit voorkomt, en dat het niet werd bewezen dat de uitvoering van het arbeidskontraat op generlei wijze het oorlogsrisico heeft vergroot zodat de vergoeding van de daaruit spruitende schade ten laste is van het Speciaal Fonds;

Overwegende dat het Besluit van 9 Augustus 1941 afgeschaft werd door het Regentbesluit in dato 19 Mei 1945, doch zonder terugwerkende kracht; dat het Regentbesluit in dato 19 Mei 1945 een nieuw stelsel inrichtte, veel gelijkenis vertonende met dit van 9 Augustus 1941; dat het Regentbesluit van 19 Mei 1945 evenwel niet eist dat de uitvoering van het kontraat het oorlogsrisico vergrootte (Rev. Gén. Ass. et Resp. n° van Januari 1946);

### Procedure in eerste aanleg :

Overwegende dat de N. V. « Assurantie van den B. Boerenbond » op 25 Mei 1943 het « Speciaal Fonds » dagvaardde vóór het Vrederecht van het 2e kanton Brugge, in terugbetaling der som van 52.501,65 frank door haar betaald aan- of vastgelegd ten bate van de erfgenamen van het slachtoffer, naar aanleiding van voornoemd ongeval door haar beschouwd als arbeidsongeval;

Overwegende dat ingevolge het Besluit van 9 Augustus 1941 voornoemd, het Speciaal Fonds gehouden is de wettelijke vergoedingen der schade spruitende uit een arbeidsongeval in de oorzaken waarvan een oorlogsfeit voorkomt, te betalen;

Overwegende dat, met het oog op de toepassing van dit Besluit, volgende voorwaarden vereist worden : een arbeidsongeval, — een oorlogsfeit, — de uitvoering van het kontraat heeft als gevolg het oorlogsrisico voor het slachtoffer te vermeerderen;

Overwegende dat de verweerster opwierp : de onbevoegdheid van het Vrederecht, dat het geen arbeidsongeval was, de afwezigheid van een oorlogsfeit als oorzaak van het ongeval; dat het oorlogsrisico voor het slachtoffer niet verzwaaard was door de uitvoering der arbeidsovereenkomst;

Overwegende dat het vonnis « a quo » in dato 30 September 1943 besliste dat de gevraagde som diende betaald, vonnis verleend door de heer Vrederechter van het tweede kanton Brugge op tegenspraak in het Nederlands en alhier behoorlijk vertoond;

Overwegende dat gedaagde op 28 October 1943 beroep aantekende door exploit in het Nederlands opgesteld, geschreven op zegel van vijf frank, geboekt en betekend door de deurwaarder Davidts uit Leuven; dat dit beroep regelmatig is in de vorm, binnen de wettelijke termijn werd ingesteld en bijgevolg ontvankelijk is;

*Wat de bevoegdheid betreft :*

Overwegende dat krachtens artikel 24 van het Koninklijk Besluit van 31 Januari 1931, houdende samenordering der wetten op werkongevallen, de Vrederechter van het kanton waar het ongeval zich voordeed, uitsluitend bevoegd is om kennis te nemen van de vorderingen tot vergoeding steunende op deze wet tot herziening van de vergoeding; dat hij ook bevoegd is om kennis te nemen van geschillen betreffende de verzekering van het risico, als deze geschillen ontstaan ter gelegenheid van de vergoeding van een ongeval;

Overwegende dat beroeper voorhoudt dat het Vrederecht onbevoegd is « ratione materiae », inroepende de Nederlandse tekst van artikel 24 alinea 1 der wet op de werkongevallen waar de woorden « hangende zaken » voorkomen;

Overwegende dat uit de Franse wettekst en ook uit de rechtsleer blijkt dat die bevoegdheid bestaat voor de geschillen betreffende de verzekering van het risico zo ze ontstaan ter gelegenheid der vergoeding van het ongeval (Van Bauwel, Burgerlijk Procesrecht, I, bl. 29; Velge : Les Lois belges d'assurances et de prévoyance sociale, supplement 1937, n° 93);

Overwegende dat de Vrederechter o.m. bevoegd is om kennis te nemen van de volgende rechtsvorderingen :

1) de rechtstreekse rechtsvordering ingesteld door het slachtoffer of zijn rechthebbenden tegen de werkgever;

2) de rechtstreekse rechtsvordering ingesteld door het slachtoffer of zijn rechthebbenden tegen de verzekeraar;

3) de rechtsvordering in vrijwaring van de werkgever tegen de verzekeer;

4) de rechtsvordering in vrijwaring van de verzekeraar tegen de werkgever, dit sedert de wet van 18 Juni 1930;

Overwegende dat de rechtsleer aanneemt dat de rechtstreekse rechtsvorderingen tussen verzekeraar en verzekerde (patroon), alhoewel ontstaan ter gelegenheid van betwistingen nopens de wettelijke risico's, niet in betrekking staan met de rechtsvorderingen betreffende de aan de slachtoffers te

betalen vergoedingen, en bijgevolg aan de gewone bevoegdheidsregelen onderworpen blijven (bv. de verzekeraar, na betaling, betwist de geldigheid van het verzekeringskontraakt; de werkgever die zelf het slachtoffer vergoedde, vraagt terugbetaling aan de verzekering);

Overwegende dat zo het slachtoffer of zijn rechthebbende vergoed werd, de vraag in terugbetaling niet als voorwerp heeft de forfaitaire vergoeding; dat alsdan de terugbetaling niet het gevolg is van de wet, doch van de verzekeringsovereenkomst;

Overwegende dat evenwel tussen de verzekeraar en het Speciaal Fonds geen overeenkomst bestaat; dat de verplichting opgelegd aan het Speciaal Fonds de verzekeraar te ontlasten, haar oorsprong vindt in de Wet, te weten het Besluit van 9 Augustus 1941;

Overwegende dat art. 15, al. 2 van het Besluit van 9 Augustus 1941 uitdrukkelijk verklaart dat de in artikel 24 der wet op de werkongevallen vermelde rechtsmachten kennis nemen van de rechtsvorderingen en van de geschillen die uit dit Besluit voortvloeien, in dezelfde mate als zij kennis nemen van de geschillen en rechtsvorderingen die uit bedoelde wetten voortspuiten (Christian de Miomandre : La réparation des Accidents du travail causés par faits de guerre, 1941, p. 13);

Overwegende dat het niet aanneembaar is dat de Vrederechter in dergelijke aangelegenheden enkel zou bevoegd zijn tot de som van 5.000 frank, hetgeen als gevolg zou hebben bijna geen vorderingen van die aard in zijn bevoegdheid te doen vallen en daarbij die tekst nutteloos zou maken;

Overwegende dat de Wetgever steeds voor doel had in de ruimst mogelijke mate bevoegdheid aan de Vrederechter toe te kennen in zake arbeidsongevallen;

Overwegende dat de vraag, gesteund zijnde op een wettekst en niet op een verzekeringsovereenkomst, in de bevoegdheid valt van de Vrederechter;

*Ten Gronde :*

Overwegende dat blijkt uit de memorie van toelichting en uit de tekst van het Besluit van 9 Augustus 1941, dat de volgende voorwaarden vereist zijn :

1) het bestaan van werkongeval; 2) dat een oorlogsfeit de oorzaak van het ongeval was; 3) dat de uitvoering van het kontraakt voor het slachtoffer het oorlogsrisico vermeerdert;

Overwegende dat het werkongeval eist : a) het bestaan van een arbeids-, bediende-, of leerjongenkontraakt; b) dat het ongeval gebeure gedurende en door de daad van een dergelijk kontraakt; dat die voorwaarde zeer breed dient opgevat en dat de Verzekeringsmaatschappij van de Belgische Boerenbond aannam dat het om een werkongeval ging en dan ook de schade vergoedde;

Overwegende dat het ongeval gebeurde op het ogenblik dat het slachtoffer van een patiënt kwam en zich begaf naar het tijdelijk lokaal van het « Wit-Geel Kruis », alsdan gelegen ter Grote Markt te Brugge;

Overwegende dat dienvolgens het ongeval gebeurde gedurende de uitvoering van het kontraakt door de daad ervan;

Overwegende dat het ongeval gebeurde de twee-

de dag na de kapitulatie van ons leger, in een stad alwaar duizenden vluchtelingen waren, op een ogenblik dat er in de omgeving nog gevochten werd, dat er in de stad troepenbewegingen waren en een echte oorlogsatmosfeer heerste;

Overwegende dat zo een ongeval veroorzaakt werd door een alleenrijdende auto en niet door een voertuig deel uitmakende van een kolon, in principe dit geen oorlogsfeit daartelt, doch dat de in bovenstaande alinea opgesomde omstandigheden van dit ongeval wel een oorlogsfeit hebben gemaakt;

Overwegende dat de uitoefening van het kontrakt in hoofde van het slachtoffer, dat ziekenverpleegster was, in de benarde omstandigheden van 30 Mei 1940, ongetwijfeld als gevolg had voor het slachtoffer het oorlogsrisico waaraan het reeds blootgesteld was, te vermeerderen;

Overwegende dat de gevraagde som, die volgens de wettelijke tarieven bij overeenkomst werd aangenomen en zelfs bij vonnis bekrachtigd, dient aangenomen;

*Om deze redenen :*

De Rechtbank,

zetelende in graad van beroep en in laatste aanleg, alle andere besluiten verwerpende;

Verklaart het beroep ontvankelijk doch ongegrond; bekrachtigt dienvolgens het vonnis «a quo» en veroordeelt beroeper tot de kosten van het beroep.

## BURGERLIJKE RECHTBANK TE OUDENAARDE

15 October 1947.

Voorzitter : M. Soetens.

Rechters : MM. Janssens de Varebeke en De Wulf.

Pleiters : Mrs. van Wetter en De Riemaeker.

**Nalatenschap. — Gebruikmaken van een vals testament door een reservataire erfgenaam.**

*Het gebruikmaken van een vals testament moet, overeenkomstig een overeenstemmende rechtsleer en rechtspraak als heling in de zin van art. 792 B.W. beschouwd worden, ongeacht het resultaat van het gepleegde bedrog.*

*Onder de zaken van de nalatenschap, die verduisterd of geheel kunnen worden zijn roerende zowel als onroerende goederen te begrijpen.*

*De reservataire erfgenaam verliest ieder recht op de goederen, die hij zich boven zijn wettelijk deel heeft willen aanmatigen.*

Beuserie en Cs. t/ Beuserie.

Aangezien de eis ertoe strekt :

1. Verweerder op grond van het artikel 792 B.W. te horen vervallen verklaren van alle rechten in de nalatenschap van wijlen Theofiel Beuserie, vader van de partijen, en subsidairlijk — voor het geval — verweerder medegerechtigd zou blijven in de nalatenschap;

2. De licitatie te horen bevelen van een onroerend goed, afhangende van voormelde nalatenschap;

Aangezien verweerder door het Hof van Beroep te Gent, bij arrest van 11 Januari 1947, veroordeeld werd uit hoofde van gebruikmaking van een vals stuk, zijnde een vals testament dat hem onder meer

het vierde deel van de erfenis toekende,, meer al de meubelen en een som geld;

Aangezien dit bedrieglijk manoeuvre al de voorwaarden verenigt om als heling beschouwd te worden in de zin die de rechtsleer en de rechtspraak in algemeen aan dat woord geven in het kader van het artikel 792 B.W.B. (Kluyskens, Erfenissen, nr 107; Civ. Mons, 30-12-1932, Pas. 1933, III, 153, of Waleffe, 1926-1935, V°, Succession, nr 41);

Aangezien het niet nodig is dat de aangewende listen om de gelijkheid in de verdeling te breken, zouden lukken (zie De Page, IX, blz. 474; Kluyskens, blz. 474; Kluyskens, loc. cit. Schiks en Van Isterbeek, Traité formulaire, IV, nr 661, nota 6, 3e alinea);

dat men anders tot het volgend resultaat zou komen, dat iemand die een kleinigheid geheel zou hebben, onder toepassing zou vallen van het artikel 792 B.W.B., terwijl iemand die gepoogd zou hebben de gehele nalatenschap te verduisteren niet onder toepassing zou vallen van kwestieus artikel;

Aangezien het feit dat de nalatenschap hoofdzakelijk bestaat uit een onroerend goed, zonder invloed blijft;

dat onroerende goederen evengoed kunnen geheel worden — in de zin van het artikel 792 B.W.B. als roerende goederen (De Page, IX, nr 658; Schiks en Van Isterbeek, IV, blz. 173);

Aangezien het artikel 792 van het B.W.B. hier dus zijn toepassing kan vinden;

Aangezien de beroving, voorzien bij dit artikel, slechts slaat op de verduisterde of geheelde zaken en niet op de gehele nalatenschap, zoals eisers het vorderen;

Aangezien er geen inkorting van de beroving kan plaats grijpen, vermits er geen wettelijke reserve kan bestaan ten overstaan van ene wettelijke beroving (Schiks en Van Isterbeek, B. IV, blz. 174; Parijs, 17-12-1895, D. 1896; 2-229, Revue prat. du Notariat, 1923, 599);

Aangezien verweerder dus beroofd moet worden van zijn deel in de verheelde goederen, t.t.z. van zijn deel in dat gedeelte van de erfelijke goederen dat hij zich boven zijn wettelijk deel heeft willen aanmatigen;

Aangezien verweerder, dus medegerechtigd blijft in de kwestieuze nalatenschap;

dat het in die omstandigheden de Rechtbank behoort eveneens te vonnissen aangaande de subsidiaire vordering;

Aangezien niemand in onverdeeldheid moet blijven;

dat verweerder niets opwerpt;

*Om deze redenen :*

De Rechtbank,

Verklaart de vordering ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond;

Zegt voor recht dat verweerder, krachtens artikel 792 B.W.B. vervallen is van de rechten die hij had in de zaken die hij geheel heeft, te weten, hetgeen hij zich boven zijn deel heeft willen aanmatigen bij middel van hogervermeld vals testament, en dat hij verder in de kwestieuze nalatenschap gerechtigd blijft voor zijn deel in het overige;

Zegt verder ..... enz.

## RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ST NIKLAAS

4 November 1947.

Voorzitter : M. Dirix.

Rechters : MM. Blauwaert en Maes.

Referendaris : M. L. Thuysbaert.

Pleiters : Mrs Buysse (Antw.) en De Pesseroey.

Bevoegdheid. — Groentenkweker. — Geen handelaar.  
 Vervoer. — Uit dienstwilligheid. — Geen handelsdaad.  
 Vervoer. — Vervoerloon. — Bijkomende verrichting van  
 groentenkwekerij. — Geen handelskarakter.

*De groentenboer, die de opbrengst van zijn grond naar de markt brengt om ze aldaar te verkopen, verricht geen handelsdaad.*

*Vervoer uit dienstwilligheid, ook wanneer de vervoerder een gratificatie aanvaardt, is geen objectieve daad van koophandel.*

*Vervoer tegen betaling van loon, maar als bijkomende verrichting van een burgerlijk bedrijf, zoals een groentenkwekerij, heeft geen handelskarakter.*

Present t/ De Bock.

Gezien, in minuut, het proces-verbaal van getuigenverhoor respectievelijk dd. 14 Juli en 1 September 1947;

Aangezien de aanlegger het door hem aangeboden bewijs niet geleverd heeft;

dat het besluit dat zich, na het getuigenverhoor, opdringt is : dat verweerder groentenkweker is en, als zodanig, niet de hoedanigheid van handelaar bezit;

dat, immers, de groentenboer, die de opbrengst van zijn grond naar de markt brengt om ze aldaar te verkopen, geen handelsdaad verricht;

dat, wanneer die groentenkweker, benevens zijn eigen groenten, ook groenten van een of ander gebuur of kennis, mede naar de markt voert, hij hiermede geen handelsdaad verricht, des te minder als hij, zoals in onderhavig geval, geen vervoerprijs eist, maar zich tevreden stelt met de kleine vergoeding welke de personen in kwestie hem, vrijwillig en naar eigen goedvinden, voor de bewezen dienst willen geven;

dat, zelfs in de veronderstelling dat verweerder gewoonweg een vervoerprijs zou geëist hebben, dan nog zou hij hierdoor niet de hoedanigheid van handelaar verkregen hebben omdat dit vervoer een bijkomstige en ondergeschikte verrichting zou geweest zijn van zijn burgerlijk bedrijf, nl. zijn groentenkwekerij (Rép. prat. D. II, V° Commerce-Commerçant, bl. 71, Nr 141; Fredericq, Belg. Handelsrecht, D. I, Nr 21, bl. 39; Van Bauwel, Burg. Procesrecht, D. II, Nr 278, bl. 43; R. v. K. Brussel, 11 Mei 1928, J. C. Brux., 194);

Aangezien de Rechtbank, dienvolgens, niet bevoegd is om kennis te nemen van de zaak;

*Om deze redenen :*

De Rechtbank, gelet op de art. 2, 37 en 41 van de wet van 15 Juni 1935, op het gebruik der talen in gerechtszaken, alle verdere of strijdige besluiten van de hand wijzende, verklaart zich onbevoegd ratione materiae om van de zaak kennis te nemen; kosten ten laste van de aanlegger.

## Nederlandsche Rechtspraak

## ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE ARNHEM

Kortgeding — 4 September 1947.

Voorzitter : M. Dubbink.

Sequestratie van vijandelijke goederen door België. — Erkenning van deze maatregelen door een buitenlandse Staat.

*Naar geldend volkenrecht mag iedere overwinnende staat vijandelijk vermogen, dat zich in zijn gebied bevindt, aan zich trekken. Iedere andere staat, welke met eerst bedoelde in de oorlog geallieerd was, moet de aldus genomen maatregelen erkennen. Het maakt daarbij geen verschil, of een staat het vijandelijk vermogen terstond in zijn eigendom doet overgaan, dan wel het conservatoire stadium voorlopig handhaaft om de eigendom eerst later te verwerven.*

A.B.C. en Belgische Dienst van het Sequester t/ Bodewes.

*Ten aanzien van het recht :*

Overwegende dat tussen partijen vaststaat :

1. dat gedaagde, verder Bodewes te noemen, een Nederlandse vennootschap is, welke tot het Stinnes-concern behoort, en dat haar aandelen gedurende de oorlog in meerderheid in Duitse handen waren, zodat thans de meerderheid van de aandelen in eigendom van de Staat der Nederlanden is overgegaan;

2. dat Bodewes een vordering wegens reparaties heeft op de eiseres Anglo-Belgian Coal Company, verder A.B.C. te noemen, welke ongeveer 14.000,— frank groot is;

3. dat de A.B.C. een in België gevestigde en naar Belgisch recht opgerichte, rechtspersoonlijkheid bezittende vennootschap is, die eveneens deel uitmaakt van het Stinnes-concern, en dat haar aandelen alle tijdens de oorlog in Duitse handen waren;

4. dat de A.B.C. eigenares is van het sleepschip Maris, dat zich in België heeft bevonden voor het in Nederland in beslag werd genomen;

5. dat Bodewes ter verzekering van haar reeds vermelde vordering op 18 Juni 1947 dit schip met verlof van de President van deze Rechtbank in conservatoir beslag heeft genomen, toen het met een lading pyriet op reis van België naar het Roergebied Lobith passeerde en vervolgens de A.B.C. voor deze Rechtbank heeft gedagvaard tot van waarde-verklaring van het beslag en betaling van de reparatievordering;

Overwegende dat eisers thans in kortgeding vorderen, dat dit beslag zal worden opgeheven, althans dat Bodewes zal worden veroordeeld ten behoeve van eisers een zekerheid van f 100.000,— te stellen;

Overwegende dat eisers als voornaamste en meest verstreckende grond voor hun vordering hebben aangevoerd, dat in Nederland geen beslag mag worden gelegd op enig goed, dat hier te lande in het verkeer komt, nadat het in België overeenkomstig artikel 1 van de Belgische besluit-wet van 23 Augustus 1944 als vijandelijk vermogen onder sequester van de Dienst van het Sequester is gesteld, welke

rechtstoestand hier te lande geëerbied moet worden;

Overwegende dat Bodewes daartegenover in de eerste plaats heeft ontkend, dat de A.B.C. of haar goederen onder sequester van eiser sub a staan; aangezien de Belgische besluit-wet sequestratie van rechtspersonen niet kent en de goederen van A.B.C. niet voor sequestratie in aanmerking zouden komen, nu deze een regelmatige Belgische vennootschap is;

Overwegende dat eisers echter hebben aangevoerd, dat de sequestratie niet gelegd is op de A.B.C. als rechtspersoon, maar op de zich in België bevindende goederen van deze (waartoe ook de Maris behoort), hetgeen naar luid van artikel 1 van de besluit-wet van rechtswege geschiedt, o.m. met alle goederen, welke rechtstreeks of onrechtstreeks het eigendom zijn, onder controle of ter beschikking staan van een vijandelijke Staat, een vijandelijk organisme of een vijandelijke onderdaan;

Overwegende dat wij voorshands van oordeel zijn, dat de eigendommen van een Belgische naamloze vennootschap, waarvan alle aandelen in Duitse handen zijn, onder deze omschrijving van artikel 1 der besluit-wet vallen, weshalve wij verwachten, dat de Rechtbank in de hoofdzaak zal aanvaarden, dat het schip Maris onder sequestratie van de Dienst staat;

Overwegende dat Bodewes in de tweede plaats heeft aangevoerd, dat de Belgische sequestratie van de Maris geen privaatrechtelijke, maar volkenrechtelijke — bedoeld zal zijn: politieke maatregel is — welke buiten België geen effect kan hebben;

Overwegende daaromtrent:

dat sequestratie van particuliere eigendommen met het oogmerk deze in staatseigendom te doen overgaan, een politieke maatregel is;

dat wellicht de beginselen van Nederlands internationaal privaatrecht verbieden in Nederland gevolgen toe te kennen aan een buitenlandse wet, welke van politieke aard is (vgl. S. van Brakel, Grondslagen en beginselen Nederl. Int. Privaatrecht, blz. 74);

dat de Nederlandse rechter bij de toepassing van deze beginselen echter in zijn rechtsmacht beperkt is door uitzonderingen, in het volkenrecht erkend;

dat een zodanige uitzondering zich voordoet ten aanzien van de maatregelen van een medegeallieerde ten aanzien van het vijandelijk vermogen, dat deze in zijn territorium heeft aangetroffen;

dat in vroeger tijden oorlogvoerende staten bij het uitbreken van de vijandelijkheden alle in hun gebied aanwezige vijandelijke goederen mochten confisceren, maar dit stelsel in de loop der ontwikkeling ten aanzien van particuliere vermogens een verzachting heeft ondergaan (Oppenheim, International Law II (1944), 260);

dat in de eerste wereldoorlog in verschillende geallieerde staten de eigendommen van Duitsers en andere vijandelijke onderdanen in bewaring zijn genomen, waarna bij de vredesverdragen is bepaald, dat elke geallieerde staat de in zijn territorium aanwezige vijandelijke goederen zou mogen behouden en liquideren (Verdrag van Versailles, artikel 298, St. Germain, 240; Trianon, 232; Neuilly, 177; Sèvres, 289);

dat in de tweede wereldoorlog verschillende ge-

allieerde staten opnieuw vermogens van vijandelijke onderdanen in bewaring hebben genomen, en de westelijke geallieerden bij Accoord van Parijs van 14 Januari 1946 zijn overeengekomen, dat elke bij het accoord betrokken geallieerde de in zijn gebied aanwezige Duitse eigendommen zal behouden om deze in mindering te brengen op zijn aandeel in de door Duitsland op te brengen schadevergoeding (Part. I, artikel 6);

dat België en Nederland dit accoord hebben ondertekend en ratificatie door Nederland weliswaar nog niet is gevolgd, maar het accoord reeds nu in zoverre rechtens van belang is, als het, zoals uit het voorgaande volgt, niet nieuw volkenrecht heeft geschapen, maar bestaand recht heeft geformuleerd;

Dat derhalve naar geldend volkenrecht iedere overwinnende Staat (in ieder geval na de staking der vijandelijkheden) vijandelijk vermogen, dat zich in zijn gebied bevindt, aan zich mag trekken;

dat daaruit volgt, dat iedere andere Staat, welke met eerstbedoelde in de oorlog geallieerd was, de aldus genomen maatregelen moet erkennen (vgl. Niboyet, Traité de droit int. privé, IV, nr 1215; zie ook Belinfante en Mulder, Praeadviezen in de Mededelingen van de Nederl. Vereniging voor Internationaal Recht, nr 25);

dat het daarbij geen verschil maakt, of een Staat het vijandelijk vermogen terstond in zijn eigendom doet overgaan (zoals Nederland, blijkens artikel 3 van het Besluit Vijandelijk Vermogen heeft gedaan) dan wel het conservatoire stadium voorlopig handhaaft om de eigendom eerst later te verwerven (zoals de Belgische besluit-wet blijkens de artikelen 1 en 22 doet);

Overwegende dat deze gronden ons doen verwachten, dat de Rechtbank in hoofdzaak de door de Belgische besluit-wet op de Maris gevestigde sequestratie ook in Nederland van kracht zal achten;

Overwegende nu omtrent dit regime, dat de besluit-wet van 23 Augustus 1944 in artikel 8 bepaalt, dat de Dienst van het Sequester de onder sequester gestelde goederen van een bepaald persoon verzilverd om diens schulden tot aan het beloop van het actief te betalen, waaruit volgt, dat beslagen op onderdelen van het actief om zich bij voorrang te bevredigen, onverenigbaar zijn met het regime van sequestratie;

Overwegende dat wij aannemen, dat de rechter in de hoofdzaak reeds op deze grond de van waardeverklaring van het beslag zal afwijzen, zodat wij met voorbijgaan van de andere door eisers aangevoerde gronden het beslag zullen opheffen, nu het duidelijk is, dat het belang van eisers een onmiddellijke voorziening vergt;

#### *Rechtdoende:*

Heffen het op 18 Juni 1947 door de N.V. Scheepswerven v/h. H. H. Bodewes bij proces-verbaal van de candidaat-deurwaarder B. W. A. Verbeek op het sleepschip Maris en de Scheepspapieren van dit schip gelegde conservatoire beslag op;

Verklaren dit vonnis tot zover uitvoerbaar bij voorraad;

Veroordelen gedaagde in de kosten van dit kort-geding, enz.

#### NOOT:

De overwegingen van het vonnis t.a.v. de artt. 1 en 8 van de Besluitwet van 23 Augustus 1944, werden niet samen-gevat.

## BIBLIOGRAPHIE

**LEON METZLER.** — *Le statut juridique de l'entreprise. Rapport présenté aux journées de droit civil des 9 et 10 juin 1947 à Luxembourg* (Association Henri Capitant pour la culture juridique française). Luxembourg, Imprimerie de la Cour Joseph Belfort, 1947, p. 70.

Op 9 en 10 Juni 1947 werd door de « Association Henri Capitant pour la culture juridique française » te Luxemburg-stad een congres gehouden, gewijd aan de studie van het juridisch statuut der onderneming.

Het hier aangekondigde geschrift bevat de voordracht, die door de bekende Luxemburgse jurist, Leon Metzler, over dit onderwerp werd gelezen.

Na een aantal algemene beschouwingen over de instelling van de onderneming die door onze wetboeken niet werd geregeld, onderzocht de redenaar de verschillende aspecten van dit actuele vraagstuk, dat in meer dan een opzicht een sterk politiek accent bezit.

De oplossing ervan is niet eenvoudig. Metzler waarschuwt voor simplistische en overhaastige formules, het woord van Ripert tot het zijne makende: « L'œuvre du juriste est la seule qui demeure quand le tumulte des révolutions est apaisé ». Een grondige kennis van het Belgische, Duitse, Zwitserse en Franse recht stelt hem in staat vele interessante vergelijkingen te maken, die de waarde van zijn betoog voor ons nog aanzienlijk vermeerderd.

A.S.

## MEDEDELINGEN

### DE TOETSING VAN DE CONSTITUTIONALITEIT DER WETTEN

Tijdens de zitting van de « Société pour le progrès des études philologiques et historiques », op 9 November j.l. te Brussel gehouden, sprak Dr J. Stengers over een interessant en actueel onderwerp: « Autour d'un centenaire. Les tribunaux belges et le contrôle de la constitutionnalité des lois ».

Op 7 Juli 1847, zestien jaar na het uitvaardigen van de Belgische Grondwet, verklaarde het Hof van Beroep te Brussel, ter gelegenheid van de uitspraak in een proces van een burger tegen de Staat, dat de rechterlijke macht onbevoegd was om de grondwettelijkheid ener wet te onderzoeken. Dit standpunt werd korte tijd nadien door de Rechtbank te Hasselt en door het Hof van Verbreking bijgetreden.

Dr Stengers vergeleek deze houding uitvoerig met die van een ander democratisch land, de Verenigde Staten, alwaar in 1802, dus ook zestien jaar na de uitvaardiging der grondwet van 1787, het Opperste Gerechtshof, bijmonde van rechter Marshall, een totaal tegenover-

gestelde mening verdedigde. Het is thans algemeen aanvaard, dat de Noord-Amerikaanse rechters het toetsingsrecht, d.i. het « judicial review » t.a.v. de grondwettelijkheid ener wet bezitten.

Spreker onderzocht tenslotte de gronden, waarop de Belgische rechter zich gesteund heeft om zijn houding te motiveren en kwam tot het besluit dat zij het gevolg schijnt te zijn van het principe der scheiding der machten en van de grote eerbied, die vanaf het begin, in de rechterlijke wereld bestond ten opzichte van de grondwet.

Het historisch en practisch belang van dit vraagstuk wordt nog verhoogd door het feit, dat het tegenwoordige Parlement van zijn wetgevende macht regelmatig ten voordele van de uitvoerende macht afstand doet. Ook de moderne rechtsleer verdedigt meer en meer de wenselijkheid en de noodzakelijkheid om de constitutionaliteit van de wetten door de rechterlijke macht te doen toetsen. Naar de mening van De Page is het toetsingsrecht door de vooruitgang van het recht geboden en is het een der vormen van de eeuwige gerechtigheid. (Zie De Page, I, nrs 192 e.v.)

L. Th. Maes.

### HET TIJDSCHRIFT VOOR RECHTSGESCHIEDENIS

Het eerste nummer van het « Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis » zal, zoals voor de oorlog, als internationaal orgaan, in Januari 1948 bij Martinus Nijhoff, te 's-Gravenhage en Tjeenk Willink, te Haarlem, van de pers komen. De redactie bestaat uit de professoren E. M. Meyers, Van Oven en David, uit Leiden; Hoetink, uit Amsterdam; Hermesdorf, uit Nijmegen; Scheltema, uit Groningen, en Heymans van den Berg, uit Utrecht. Redactiesecretaris is Prof. H. F. W. D. Fischer, uit Leiden.

## TIJDSCHRIFTEN

Nederlandsch Juristenblad, afl. 39, 15 November 1947.

— Mr J. G. De Beus, De ontwikkeling en codificatie van het internationale recht door de verenigde naties.

— Mr R. L. Drilmsa, Nog eens: On-nationaal gedrag.

— Mr J. M. Barents, Opmerkingen betreffende incomptabiliteiten. — Mr P. M. J. Nolet, Naar aanleiding van Mr Van Dulleman's « Het wetsontwerp op de economische delicten ». — Th. J. Van der Heyden, Woonruimte-misère.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie. Zaterdag 15 November 1947, nr 4008. — Mr Dr H. D. M. Knol, Clausules inzake de ontbinding bij vennootschappen. — K. Sneep, Danse Macabre rond artikel 18 wet V.A.B.

Journal des Tribunaux. 16 November 1947, nr 3744.

— Maurice Polain, La sincérité du témoignage.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités. April 1947, nr 4. — Rechtspraak.